

БЕРЕЗЕНЬ-
КВІТЕНЬ

2016

№ 2 (128)

СІВЕРЯНСЬКИЙ ЛІТОПИС

Всеукраїнський науковий журнал

ЗМІСТ

У ГЛИБ ВІКІВ

Келембет С. Великий князь Роман Михайлович II – останній самостійний володар Чернігова. 3

Балушок В. Загадкові севрюки: 3. Між українцями, росіянами та білорусами. 17

ІСТОРІЯ МІСТ І СІЛ

Савицька О. Промислові товари першої необхідності у повсякденних практиках населення Чернігова у 1945 – 1953 рр. 27

ЦЕРКОВНА СТАРОВИНА

Гаркуша А. Олійний стінопис (перша чверть XIX ст.) Спасо-Преображенського собору в Чернігові в історико-краєзнавчій літературі дорадянського періоду (XIX ст. – 1917 р.) 36

Половець В. Іоанн Максимович: соціальні аспекти творчості (1651 – 1715). 41

Тарасенко О. «І сміх, і гріх»: курйозні випадки з життя духовенства Чернігівської єпархії у XIX ст. 48

Травкіна О. До історії чернігівського єпархіального складу та крамниці у 20-х роках XX ст. 54

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

о. Мицик Ю., Тарасенко І. З нових документів до історії Сіверщини (друга половина XVII-XVIII ст.) 61

Павленко С., Циганок О. Лист І. Мазепи з Ромнів до С. Лещинського 78

Доценко А. Будинок полкової канцелярії у 50-х роках XIX ст. . 88

СПОГАДИ. ЩОДЕННИКИ

Щоденник камергера Карла XII Густава Адлерфельда про перебування шведів в Україні (переклад О. Герасимчука) . . 103

Пінчук Я. Похід армії Карла XII на Слобідську Україну: відображення події в щоденнику шведського фенріка Роберта Петре. 117

Еткіна І. Хорольський район Полтавщини у 1943 р. (за щоденником Дмитра Захаровича Браженка) 128

РОЗВІДКИ

Половнікова С. Олександр Дабіжа – дипломат, історик, художник. 181

Рига Д. Викладацький склад Чернігівської класичної чоловічої гімназії у XIX столітті. 185

Герасимчук О. «Ліквідація» земель Селянського поземельного банку на Чернігівщині в роки столиці аграрної реформи (1906–1917 рр.) 193

Тимошик М. Формування провладного активу в українському селі в 20-х роках XX ст. як чинник ствердження тоталітарного комуністичного режиму: на архівних матеріалах села Данина Ніжинського повіту 208

ЮВІЛІЇ

Боровик А. Микола Володимирович Підпригорщук – директор Чернігівського учительського інституту (1948 – 1950 рр.) 220

РЕЦЕНЗІЇ. ОГЛЯДИ. АНОТАЦІЇ

Демченко Т. Війна і міф. Невідома Друга світова / за заг. ред. О. Зінченка, В. В'ятровича, М. Майорова. – Харків, 2016. . . 225

Якубіна Ю. Самоїленко Г. В. Розвиток художньої культури на Чернігівщині в XIX – на початку XX ст. – Ніжин, 2015. . . . 228

Шеф-редактор

С. О. Павленко

Головний редактор

В. О. Дятлов

Заст. головного редактора

О. Б. Коваленко

Редакційна колегія

В. О. Дятлов

М. К. Бойко

О. Г. Самоїленко

А. М. Боровик

Г. В. Боряк

Є. М. Луняк

О. Б. Коваленко

О. О. Маврин

О. П. Моця

Ю. А. Мицик

А. М. Острянок

С. О. Павленко

В. М. Половець

Г. В. Палакін

С. М. Свистович

Т. В. Чухліб

К. М. Ячменіхін

Редакційна рада

І. М. Аліфіренко

О. Я. Гранін

Г. Ю. Івакін

С. Л. Лаєвський

Д. М. Лозовий

В. В. Мельничук

П. М. Мовчан

М. О. Носко

Н. Б. Реброва

І. М. Ситий

Ю. О. Соболев

О. П. Реєнт

В. Ф. Чепурний

Випусковий редактор

О. В. Ткаченко

Журнал видається за
фінансової підтримки
Чернігівської
облдержадміністрації.

Засновники –
Чернігівський національний
педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка,
Всеукраїнське товариство
«Просвіта» ім. Тараса
Шевченка,
Інститут української
археології та джерело-
знавства
ім. М. С. Грушевського
НАН України.

Рекомендовано до друку
Вченою радою Чернігівського
національного педагогічного
університету імені
Т. Г. Шевченка (протокол
№ 9 від 30 березня 2016 р.)

«СІВЕРЯНСЬКИЙ ЛІТОПИС»

Всеукраїнський науковий журнал

Наказом МОН України № 1328 від 21.12. 2015 журнал включено до Переліку наукових фахових видань України, публікації яких зараховуються до результатів дисертаційних робіт з історії.

Реєстраційне свідоцтво КВ № 16226 – 4698 ПР від 21 грудня 2009 р., видане Міністерством юстиції України.

Індекс 74325

Адреса редакції: 14000, м. Чернігів, вул. Хлібопекарська, 10

Телефон для довідок 95-74-18

Сайт журналу: www.siver-litopis.cn.ua

Базові освітні, наукові, культурологічні установи, де зберігаються комплекти журналу «Сіверянський літопис»:

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Національна парламентська бібліотека України

Державна науково-технічна бібліотека України

Львівська державна наукова бібліотека ім. В. Стефаника

Одеська національна наукова бібліотека

Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка

Книжкова палата України

Журнал надсилається також до інших бібліотек, наукових, освітніх та культурологічних закладів України, США, Канади, Англії.